

Recenze monografie Tomášek, J., Háková, L., & Kostelníková, Z. (2019): Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií. Praha: IKSP

Eva Krulichová
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Závěrem loňského roku rozšířil tým vědců z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) sbírku svých publikací o studii, jenž se z různých úhlů pohledu zabývá efektivitou probace. Je známo, že problematika probace, ukládání alternativních trestů odnětí svobody a resocializace pachatelů trestných činů vyžaduje naši pozornost. Poznatky získané v této vědní oblasti totiž dokážou přispět k identifikaci faktorů vedoucích k úspěšné desistenci, a tím pádem také k možnému snížení recidivy, jejíž míra představuje závažný problém nejen v České republice¹, ale také v ostatních evropských zemích.

Práce, která svým zaměřením navazuje na dřívější výzkum IKSP shrnutý v publikaci *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy* autorů Tomáška, Diblíkové a Scheinosta (2016), si klade za cíl prohloubit dosavadní poznání o roli probace v procesu desistence z pohledu pachatelů trestných činů, popsat názory na institut probace perspektivou české veřejnosti a zanalyzovat mediální reprezentaci probace v českých médiích.

Úvodní kapitola věnuje pozornost předmětu zkoumání, popisuje cíle výzkumu stejně jako data, se kterými autoři pracovali a z nichž vyvozovali své závěry. Teoretický vhled do problematiky probace a její efektivity, popřípadě desistence, se může zdát čtenáři relativně stručný. Jak už ale bylo naznačeno, je detailně zpracován právě ve studii Tomášek et al. (2016). Autoři se zde mimo jiné zabývají historií probace ve světě i v České republice, kritérii efektivity probace,

¹ Studie uvádějí více jak 50 % (viz např. Rozum et al., 2016).

paradigmatem desistence, ale také vztahem mezi desistencí a probací. Tuto studii tak lze považovat za určitý „výchozí bod“ pro čtenáře, kteří chtějí o tématu získat komplexní informace.

Druhá kapitola, *Probace očima pachatelů*, přináší výpovědi klientů Probační a mediační služby (dále PMS) o tom, jaké faktory mohou klientům pomoci v návratu do společnosti a jak jim naopak tuto cestu komplikují, co očekávají od probačního úředníka a jak jej vnímají, či jak hodnotí svoji zkušenost s PMS obecně. Sami autoři upozorňují, že vzorek respondentů byl relativně malý – oproti původnímu plánu zapojit do výzkumu asi 30 klientů PMS se totiž podařilo realizovat rozhovory pouze s 11 klienty. Při interpretaci výsledků je nutné mít tuto skutečnost na paměti. I tak ale tato část publikace přináší zajímavé postřehy lidí, kteří jsou nuceni se vyrovnat s vlastní minulostí i reakcemi svého okolí a zapojit se do běžného života. Za zmínku stojí například sekce popisující postupné budování a povahu vztahu mezi klientem a probačním úředníkem či názory klientů na to, jaké klíčové dovednosti by měl ideální probační pracovník mít. Nepřekvapí, že pro většinu klientů je v tomto ohledu stěžejní individuální přístup a snaha o porozumění problémům, kterým klient čelí při střetávání se s každodenní realitou.

Třetí kapitola, *Probace a veřejné mínění*, věnuje pozornost názorům a postojům veřejnosti na ukládání trestů pachatelům, problematiku využívání alternativních trestů odnětí svobody a institut probace. Autoři přitom pracují s poměrně velkorysým vzorkem 1000 respondentů, reprezentativním pro Českou republiku. Za jistě pozitivní zprávu lze považovat lepší informovanost běžné populace o vývoji kriminality v zemi. Zatímco ve výzkumech IKSP realizovaných před více jak deseti lety (Zeman et al., 2010) byly vývoj oficiálně registrované kriminality a názory na tento vývoj ze strany veřejnosti ve značném rozporu, aktuální data ukazují, že příznivé zprávy o kontinuálním poklesu kriminality v zemi registruje větší podíl běžné populace. Na druhou stranu, obecné povědomí o existenci PMS není příliš povzbuzující – v roce 2018 pouze pětina respondentů vypověděla, že tuto instituci zná, třetina se pak s jejím názvem setkala, avšak náplní její práce si není jistá. I tak se ale dotázaní většinou ztotožňují s principy probace a podporují její využití všude tam, kde lze předpokládat reálnou šanci odsouzeného na nápravu.

Konečně čtvrtá kapitola, *Probace a média*, sleduje mediální reprezentaci probace ve vybraných médiích v České republice. Je známo, že způsob jakým jsou ukládání trestů a využívání probace představovány veřejnosti, do značné míry ovlivňuje její názor na potřebnost a efektivitu těchto opatření. Právě z tohoto důvodu je důležité zachytit obsah takových zpráv a jejich proměny v čase. Analýza dvou časových úseků v letech 2000 až 2002 a následně pak 2016 až 2018 poukázala na postupné zavádění problematiky probace do mediálního prostoru stejně jako na stále častější uveřejňování sice (jak sami autoři uvádějí) „barvitějších“ zpráv informujících o silných příbězích a úspěších na poli probace, ale také zpráv kritických hovořících o jejích slabinách a potenciálních problémech. Intenzivnější představování silných příběhů o nápravě pachatelů vidí autoři jako jednu z možných cest, jak veřejnosti

ještě více přiblížit potřebnost institutu probace a alespoň částečně přehlušit řadu negativních zpráv, které jsou mnohdy spíše než na objektivních základech postaveny na emocích a touze po senzaci. Ačkoli je kapitola kvalitně zpracovaná a přináší řadu zajímavých informací, čtenář by možná ocenil propracovanější úsek týkající se metodologie kvalitativní analýzy médií. Na druhou stranu jej lze dohledat ve studiích Mayringa (2000) či Sedlákové (2014), na které autoři odkazují.

Nedílnou součástí knihy je *Závěr a diskuse* k výsledkům a následně pak také *Resumé*, ve kterém autoři rekapituluji nejdůležitější výsledky svého bádání. Ačkoli chápu zařazení této sekce na konec celé publikace, vzhledem k menší tematické propojenosti jednotlivých kapitol bych možná upřednostnila stručné shrnutí závěrů bezprostředně za každou kapitolu zvlášť. Řazení, které autoři použili, nicméně neubírá na kvalitě zpracování celé publikace, aktuálnosti zkoumané problematiky a zajímavosti předložených závěrů.

Literatura

- Mayring, P. (2000). Qualitative content analysis. *Forum: Qualitative Social Research* (online, 17. 4. 2020). Dostupné na: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1089/2385>
- Rozum, J., Tomášek, J., Vlach, J., & Háková, L. (2016). Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy. Praha: IKSP.
- Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.
- Tomášek, J., Diblíková, S., & Scheinost, M. (2016). *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: IKSP.
- Zeman, P., Diblíková, S., Trávníčková, I., & Tomášek, J. (2010). *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*. Praha: IKSP